

POSTANOWIENIE

Dnia 20 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dawid Miąsik

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania „G.” Spółki z o.o. w C. i D. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 20 czerwca 2018 r.,
zażalenia odwołującej się „G.” Spółki z o.o. w C. na postanowienie Sądu
Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C., decyzją z 10 marca 2016 r. stwierdził, że D. S. nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownik u płatnika składek „G.” Spółka z o.o. w C. w okresie od 22 sierpnia 2014 r. do 5 grudnia 2015 r.

W uzasadnieniu decyzji organ rentowy podniósł, że w toku kontroli związanej z wnioskiem o wypłatę zasiłku chorobowego na podstawie druków zgłoszenia do ubezpieczenia stwierdzono, że D. S. został zgłoszony do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego w charakterze pracownika:

- od 22 sierpnia 2014 r. do 5 grudnia 2015 r. przez „G.” Spółkę z o.o.

siedzibą w C. z tytułu zawartej umowy zlecenia,

- od 14 sierpnia 2014 r. do 5 grudnia 2015 r. przez „P.” S.A. z siedzibą w N. jako pracodawcę.

Z ustaleń kontrolnych organu rentowego wynikało, że 2 marca 2006 r. między „P.” S.A. jako zleceniodawcą a „G.” Spółką z o.o. jako zleceniobiorcą zawarta została umowa o świadczenie usług. Miejszem świadczenia usług był zakład zleceniodawcy. Przeprowadzona przez organ rentowy analiza dokumentów zgłoszeniowych, zewidencjonowanych na koncie „G.” Spółki z o.o., pozwoliła na stwierdzenie, że do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego w charakterze pracowników zgłaszani są zleceniobiorcy z tytułu zawartych umów zlecenia, w ramach których wykonują pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostają w stosunku pracy.

Zdaniem organu rentowego, skoro w ramach umowy zlecenia zawartej z „G.” Spółką z o.o. D. S. faktycznie wykonywał pracę na rzecz „P.” S.A., z którą pozostawał w stosunku pracy, to pracodawca powinien być płatnikiem składek, zgodnie z art. 8 ust. 1 i 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1778).

Odwołania od powyższej decyzji wnieśli zarówno D. S., jak i „G.” Spółka z o.o.

Wyrokiem z 6 września 2016 r. Sąd Okręgowy w C. oddalił obydwa odwołania.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji wykonywanie przez D. S. pracy na rzecz jego pracodawcy „P.” S.A. na podstawie umowy zlecenia zawartej z „G.” Spółką z o.o. jest okolicznością bezsporną i wynika wprost z treści umowy z 2 marca 2006 r. łączącej obie spółki, nie ulega zatem najmniejszej wątpliwości, że na gruncie ubezpieczeń społecznych ubezpieczony musi być traktowany jako pracownik „P.” S.A. G. Spółka z o.o., zawierając takiego rodzaju umowę, musiała się liczyć z tym, że może dojść do konieczności ujawnienia wysokości podstawy wymiaru składek z tytułu zawartych umów zlecenia. Jest to bowiem szczególna regulacja, mająca zapobiegać części negatywnych konsekwencji zatrudniania pracowników przez inne podmioty, faktycznie w celu bezpośrednio związanym z prowadzeniem działalności przez pracodawcę.

Apelacja odwołującej się „G.” Spółki z o.o. od wyroku Sądu Okręgowego w C. została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z 21 września 2017 r.

Sąd odwoławczy przyjął, że żaden z przepisów ustawy systemowej nie daje podstaw do zróżnicowania sytuacji faktycznych, o których mowa w art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i przyjęcia, że w przypadku wykonywania pracy na podstawie wymienionych w tym przepisie umów cywilnoprawnych przez osobę, która taką umowę zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy, należy osobę tę uważać za pracownika podmiotu, z którym łączy ją stosunek pracy, natomiast w przypadku wykonywania pracy na podstawie tych umów przez osobę, która umowy takie zawarła z osobą trzecią, jednakże w jej ramach wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy, osobę tę należy uważać za pracownika podmiotu, z którym łączy ją stosunek cywilnoprawny (pracownika osoby trzeciej).

„G.” Spółka z o.o. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], oznaczając wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 3.933,65 zł, stanowiącą sumę składek na ubezpieczenie społeczne za ubezpieczonego, która obciąża skarżącą jako płatnika składek.

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z 6 lutego 2018 r. odrzucił skargę kasacyjną jako niedopuszczalną z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia niższą niż 10.000 zł, zgodnie z art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. Zdaniem Sądu, rozpoznawana sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych nie jest sprawą o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, w których skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, lecz należy do kategorii spraw o prawa majątkowe, w których dopuszczalność skargi jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia przekraczającej 10.000 zł. Spór w rozpoznawanej sprawie nie dotyczył kwestii objęcia obowiązkiem ubezpieczeń społecznych ubezpieczonego, który został zgłoszony do ubezpieczeń z tytułu umowy zlecenia i równolegle wykonywanej umowy o pracę. Istota sprawy sprowadzała się do określenia płatnika składek w okresach objętych decyzją i związanego z tym obowiązku ich uiszczenia. Wobec tego, skoro skarżąca Spółka podała, że suma należnych składek za ubezpieczonego jest niższa od 10.000 zł, to na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. należało skargę kasacyjną odrzucić.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z 6 lutego 2018 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej zostało zaskarżone zażaleniem przez „G.” Spółkę z o.o. Składająca zażalenie podniosła zarzuty:

1) naruszenia przepisów postępowania, mającego istotny wpływ na wynik sprawy: art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c. przez ich błędne zastosowanie i niezasadne przyjęcie, że skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego, rozstrzygającego sprawę zainicjowaną odwołaniem od decyzji wydanej na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest sprawą o prawa majątkowe, w której dopuszczalność skargi kasacyjnej uzależniona jest od wartości przedmiotu zaskarżenia w wysokości minimum 10.000 zł, podczas gdy prawidłowe zastosowanie tych przepisów prowadzi do wniosku, że przedmiotowa sprawa jest sprawą o objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, a zatem skarga kasacyjna jest dopuszczalna niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia;

2) naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, że sprawy zainicjowane odwołaniem od decyzji opartej na tym przepisie, które dotyczą określenia płatnika składek i związanego z tym obowiązku ich uiszczenia, mają jedynie charakter spraw majątkowych (w których przedmiotem sporu jest wyłącznie kwestia wysokości składek należnych od danego płatnika), podczas gdy prawidłowa wykładnia wymienionej regulacji prowadzi do jednoznacznego wniosku, że sprawa taka jest również sprawą o objęcie obowiązkiem ubezpieczeń społecznych, ponieważ organ zakwestionował zasadność występowania „G.” Spółki z o.o. w charakterze płatnika składek i wskazał, że zainteresowany D. S. nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu pracowniczego.

Składająca zażalenie wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz o zasądzenie od ZUS na rzecz skarżącej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się uzasadnione i z tej przyczyny zostało uwzględnione.

Zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w

sprawach o prawa majątkowe z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego.

Rozpoznawana sprawa jest niewątpliwie sprawą o prawa majątkowe. Problem wymagający rozstrzygnięcia nie dotyczy zatem tego, czy można ją potraktować jako sprawę o prawa majątkowe (z pewnością należy ją tak właśnie traktować), lecz tego, czy jest to sprawa o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego (o podleganie ubezpieczeniom społecznym, o ustalenie podlegania tym ubezpieczeniom), a zatem czy do skargi kasacyjnej wniesionej w tej sprawie ma zastosowanie wyłączenie ze zdania drugiego art. 398² § 1 k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego.

Tak postawiony problem należy rozstrzygnąć, odnosząc się bezpośrednio do podstaw wydania przez organ rentowy decyzji, stanowiącej przedmiot badania i ocen w rozpoznawanej sprawie. Decyzja ta stanowiła dosłownie: „Na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1, art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1 i 2a, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października o systemie ubezpieczeń społecznych (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. stwierdza, że Pan D. S. jako pracownik u płatnika składek „G.” Sp. z o.o. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom/u: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu, wypadkowemu” w okresie opisanym w decyzji.

Treść decyzji organu rentowego wyznacza przedmiot rozpoznania sprawy przez sąd ubezpieczeń społecznych. Biorąc pod uwagę dosłowną treść zaskarżonej decyzji, należy przyjąć, że przedmiotem rozpoznawanej sprawy nie było ustalenie płatnika składek, ustalenie podstawy wymiaru składek ani ustalenie wysokości składek. Przedmiotem decyzji było jednoznaczne stwierdzenie, że ubezpieczony nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu) jako pracownik u płatnika składek „G.” Spółka z o.o. Odwołująca się Spółka zgłosiła go bowiem do

obowiązkowych ubezpieczeń społecznych jako pracownika, chociaż zawarł z nią umowę zlecenia (faktycznie umowę o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego o zleceniu), a nie umowę o pracę. Chodziło zatem o tytuł ubezpieczenia – albo pracowniczy (z tytułu zatrudnienia przez odwołującą się Spółkę), albo wynikający z umowy zlecenia (zawartej z odwołującą się Spółką), albo pracowniczy z tytułu zatrudnienia u pracodawcy (ze względu na regulację wynikającą z art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Dla oceny przedmiotu sprawy (i pośrednio – czy ma w niej zastosowanie art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.) istotna była podstawa prawna wydanej decyzji – powołane w niej przepisy prawa jednoznacznie dowodzą, że organ rentowy orzekł o podleganiu ubezpieczeniom społecznym. Świadczą o tym następujące przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych powołane w decyzji: art. 83 ust. 1 pkt 1, zgodnie z którym ZUS wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących w szczególności zgłaszania do ubezpieczeń społecznych (czyli podlegania ubezpieczeniom); art. 6 ust. 1 pkt 1, zgodnie z którym obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które są pracownikami; art. 8 ust. 1, według którego za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, z zastrzeżeniem m.in. ust. 2a; art. 8 ust. 2a, który stanowi, że za pracownika, w rozumieniu ustawy, uważa się także osobę wykonującą pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, albo umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy; a ponadto art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1, zgodnie z którymi obowiązkowo ubezpieczeniu chorobowemu podlegają osoby wymienione m.in. w art. 6 ust. 1 pkt 1 (czyli pracownicy), obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (w tym pracownicy), przy czym pracownicy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia ustania tego stosunku.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że sprawa, w której

ocenie podlega prawidłowość zastosowania przez organ rentowy art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zwykle jest sprawą, która nie dotyczy objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego (art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.), lecz ustalenia płatnika składek albo ustalenia podstawy wymiaru składki i wysokości składek (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 grudnia 2016 r., II UZ 65/16, LEX nr 2203518; z 15 marca 2016 r., II UZ 57/15, LEX nr 2290408). Istotne jest jednak zwrócenie uwagi na podstawy prawne decyzji wydanych przez ZUS w tamtych sprawach (np. w sprawie II UZ 65/16 odwołanie dotyczyło decyzji organu rentowego wydanych na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3 i art. 91 ust. 5 w związku z art. 8 ust. 2a, art. 18 ust. 1 i 1a i art. 20 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, których przedmiotem było określenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne zainteresowanych, podlegających ubezpieczeniom jako pracownicy odwołującej się spółki jako płatnika składek, uwzględniającej przychody uzyskane przez nich z tytułu wykonywania na rzecz pracodawcy umów cywilnoprawnych zawartych z odwołującą się spółką). W sprawach dotyczących odwołań od decyzji organu rentowego wydanych na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przedmiotem sprawy jest zwykle kwestia „przypisania” pracodawcy (płatnikowi) składek z tytułu zawartych z pracownikiem (ubezpieczonym) umów cywilnoprawnych wykonywanych na rzecz pracodawcy. Tak określony przedmiot sporu wynika z przyjętej w art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych konstrukcji uznania osoby wykonującej pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej na rzecz własnego pracodawcy za pracownika – zawarte w tym przepisie pojęcie pracownika zostało bowiem rozszerzone, obejmując na potrzeby ubezpieczeń społecznych także czynności wykonywane przez niego na rzecz pracodawcy w ramach umowy cywilnoprawnej zawartej z pracodawcą lub z osobą trzecią. Taki zleceniobiorca uznawany jest za pracownika pracodawcy będącego płatnikiem składek (art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych; por. uchwałę Sądu Najwyższego z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010, nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727; z 11 maja 2012 r., I UK 5/12,

OSNP 2013, nr 9-10, poz. 117; z 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012, nr 21-22, poz. 266; z dnia 3 kwietnia 2014 r., akt II UK 399/13, LEX nr 1458679). Tak więc osoba wykonującą pracę na rzecz swojego pracodawcy na podstawie umów cywilnych wymienionych w art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest uznawana za pracownika (por. wyroki Sądu Najwyższego z 13 marca 1997 r., I PKN 43/97, OSNAPiUS 1997, nr 24, poz. 494, z 3 kwietnia 2014 r., II UK 399/13, LEX nr 1458679 i z 6 lutego 2014 r., II UK 279/13, LEX nr 1436176), zaś te umowy cywilnoprawne nie stanowią samodzielnych tytułów obowiązkowego podlegania ubezpieczeniom społecznym (por. wyroki Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2014 r., II UK 399/13 i z 6 lutego 2014 r., II UK 279/13). W przypadku podlegania ubezpieczeniom na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie występuje odrębne (samodzielne) ubezpieczenie z tytułu zatrudnienia u drugiego podmiotu, lecz tylko jedno ubezpieczenie u pierwotnie zatrudniającego. O dopuszczalności skargi kasacyjnej decydują więc ostatecznie wartości samych składek, a nie kwestia objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego.

Nie kwestionując przytoczonych poglądów, utrwalonych w orzecznictwie Sądu Najwyższego od wielu lat, należy jednak zwrócić uwagę, że w rozpoznawanej sprawie mamy do czynienia z inną podstawą prawną decyzji organu rentowego, a zatem z innym jej przedmiotem. Przedmiotem zaskarżonej decyzji nie było ustalenie płatnika składek (art. 83 ust. 1 pkt 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) ani ustalenie podstawy wymiaru składek lub ustalenie wymiaru składek (art. 83 ust. 1 pkt 3 tej ustawy), lecz jednoznacznie ustalenie podlegania (a raczej niepodlegania) ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia ubezpieczonego jako pracownika u odwołującej się Spółki (z tytułu, jaki został przyjęty przez odwołującą się Spółkę, mimo zawartej z ubezpieczonym umowy zlecenia).

W tej sytuacji należało uznać, że w rozpoznawanej sprawie skarga kasacyjna przysługuje (jest dopuszczalna) niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia ze względu na treść art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁶ k.p.c.

